

Ks. Tomasz Rozkrut

Instytut Teologiczny, Tarnów

SYNOD DIECEZJALNY W AKTUALNYM USTAWODAWSTWIE KOŚCIOŁA

Podczas prezentacji *Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich* (dalej: KKKW) najwyższy prawodawca Kościoła, papież Jan Paweł II, wskazał na fakt, że z chwilą jego promulgacji można mówić o istnieniu współczesnego *Corpus iuris canonici*, składającego się z *Kodeksu łacińskiego*, z *Kodeksu wschodniego* oraz z konstytucji apostolskiej o Kurii Rzymskiej *Pastor bonus* z 1988 r.¹ Następnie Ojciec Święty wskazał na pożytek wyływający ze wspólnego analizowania dwóch aktualnych kodeksów Kościoła, przede wszystkim poprzez studium porównawcze.²

Nauczanie papieża Jana Pawła II zobowiązuje m.in. do wspólnej analizy instytucji synodu diecezjalnego w obydwu kodeksach Kościoła. Zresztą wydaje się, że taką metodę wytycza również historia synodu diecezjalnego, albowiem analizowana instytucja należy od pierwszych wieków do struktur Kościoła partykularnego tak na Wschodzie, jak i na Zachodzie.³

I. SYNOD DIECEZJALNY W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 R.

Kodeks prawa kanonicznego (dalej: KPK) ogłoszony przez Jana Pawła II w 1983 r. mówi o instytucji synodu diecezjalnego w dziewięciu kanonach (460-468). Niewątpliwie dużą pomocą w ich interpretacji oraz prawidłowej aplikacji w życiu poszczególnych diecezji służy opublikowana w 1997 r. przez Kongregację ds. Biskupów razem z Kongregacją ds. Ewangelizacji Narodów długo oczekiwana instrukcja o synodach diecezjalnych *De synodis dioecesanis*

¹ Jan Paweł II, *Allocutio Summi Pontificis occasione praesentationis Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium in XXVIII Congregatione generali Synodus Episcoporum habita* (26 X 1990), ComCan 22: 1990, s. 208.

² Tamże.

³ Por. T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w życiu i w historii Kościoła*, TarnStTeol 16: 1997, s. 101-118.

agendis instructio (dalej: SI).⁴ Ponadto zawiera ona dodatkowe normy prawne, które należy respektować, odbywając obecnie synody diecezjalne. Sama zaś instrukcja pełni swoją eklezjalną rolę przede wszystkim poprzez wyjaśnienie kanonów o synodzie diecezjalnym zgodnie z normą obowiązującego kan. 34 § 1. We wstępie do niej zaznaczono, że kongregacje rzymskie dedykują instrukcję wszystkim biskupom Kościoła łacińskiego i uważają ją jako braterską pomoc i odpowiedź na liczne zapytania dotyczące celebrowania synodów diecezjalnych. Ma ona również posłużyć jako kompetentna pomoc w celu zaradzenia niektórym błędom i niedorzecznościom. Można powiedzieć, że instrukcja Stolicy Apostolskiej *De synodis dioecesanis agendis instructio* kompletuje kodeksowy obraz synodu diecezjalnego.

1. Koncepcja synodu diecezjalnego (kan. 460)

Kan. 460 określa czym jest synod diecezjalny: „jest zebraniem wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej, świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu” Zgromadzenie synodalne jest opisane przez łaciński termin *coetus*, na co zwraca uwagę także instrukcja o synodach diecezjalnych (por. SI, I). W czasie przygotowywania nowego KPK zaproponowano do opisu instytucji Kościoła partykularnego słowo *conventus*, ale propozycja ta została odrzucona.⁵

Inna propozycja dotyczyła uczestników synodu diecezjalnego. Jeden z konsultorów zapytywał, czy uczestników synodu diecezjalnego nie można by określić jako reprezentantów ludu Bożego (*repraesentantes populi Dei*),⁶ ale również ta sugestia została oddalona.⁷

Powracając do analizowanego kan. 460 wydaje się, że nie zawiera on definicji synodu diecezjalnego. Znajdujemy w nim raczej tylko opis tej instytucji.⁸ Dlatego kanon w formie, w jakiej został zredagowany – przynajmniej dla niektórych kanonistów – mówi bardzo mało na temat natury synodu diecezjalnego,⁹ zaś w rozumieniu innych zmienia poprzedni model synodu diecezjalnego.¹⁰ Naturalnie nie można zapominać, że opublikowane w 1973 r., a więc jeszcze przed promulgowaniem nowego KPK, dyktorium *Ecclesiae*

⁴ AAS, 89: 1997, s. 706-727.

⁵ Inny konsultor proponuje, aby mówić *conventus* w miejsce *coetus*, ale większość jest temu przeciwna, ComCan 12: 1980, s. 315.

⁶ Tamże s. 314.

⁷ Tamże s. 315.

⁸ T. Pieronek, *Il significato ecclesiologico del sinodo diocesano*, w: *Il sinodo diocesano nella teologia e nella storia. Atti del Convegno di studi Catania 15-16 Maggio 1986*, Catania 1987, s. 7.

⁹ F. Coccopalmerio, *Il sinodo diocesano (can. 460-468)*, w: *Raccolta di scritti in onore di Pio Fedele*, Perugia 1984, s. 407.

¹⁰ Por. W. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie prawa kanonicznego*, PK 29: 1986, s. 123.

imago (dalej EI) proponowało już pewną definicję tej instytucji, nadając jej charakter pastoralny (por. EI 163).¹¹

Zasadnicza różnica, jaka uwydatnia się pomiędzy starym *Kodeksem* oraz długą tradycją kanoniczną a nowym KPK, polega przede wszystkim na określeniu uczestników synodu. Obecnie synod diecezjalny to *coetus delectorum* – zebranie wybranych całego Kościoła partykularnego: kapłanów i wiernych.

Ponadto kan. 460 wyjaśnia, że zasadniczą rolą zgromadzenia synodalnego jest świadczyć pomoc biskupowi diecezjalnemu dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej. Pozostaje do sprecyzowania, jaka ma to być pomoc, zwłaszcza kiedy po reformie soborowej znajdujemy w strukturach Kościoła partykularnego różne instytucje wspomagające biskupa diecezjalnego. Wśród nich trzeba wymienić: kurię diecezjalną (por. kan. 469), radę kapłańską (por. kan. 494 § 1), kolegium konsultorów (por. kan. 502 § 1), oraz radę duszpasterską (por. kan. 511).

Wydaje się jednak, że synod diecezjalny zajmuje wśród wymienionych instytucji diecezjalnych uprzywilejowane miejsce przede wszystkim dlatego, że angażuje zawsze – w odróżnieniu od rad diecezjalnych: kapłańskiej i duszpasterskiej¹² – cały Kościół partykularny.

Kanon, w formie w jakiej został zredagowany, jest bardzo elastyczny i pozostawia jeszcze dużo miejsca dla jego interpretacji. Wyrażenie *operam praestant* może konkretyzować się w różny sposób: powinno ukazać różne problemy natury pastoralnej, podsuwać propozycje alternatywne, w tym także natury ustawodawczej, oraz może dać poparcie biskupowi diecezjalnemu w realizowaniu jego codziennego *munus episcopale*.

Kanon wyznacza w sposób bardzo ogólny cel globalny synodu diecezjalnego: służenie dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej. Ten cel synodu został podkreślony jasno w dyrektorium *Ecclesiae imago*. Biskup diecezjalny poprzez zgromadzenie Kościoła diecezjalnego

wypełnia w sposób uroczysty urząd i posługę pasterzowania powierzoną sobie owczarnią, dostosowując do lokalnych warunków przepisy i normy Kościoła powszechnego, wytyczając drogę i sposoby pracy apostołskiej w diecezji, rozwiązując trudności związane z apostołstwem i zarządzaniem, pobudzając dzieła i poczynania o charakterze ogólnym, korygując błędy w zakresie doktryny i obyczajów, jeżeli takie ujawniły się w diecezji (EI 163).

Innym problemem jest określenie kompetencji synodu diecezjalnego. KPK nie robi na ten temat żadnej wzmianki ani w kanonie analizowanym, ani w pozostałych; można by jednak usiłować określić kompetencje synodu diecezjalnego, umieszczając instytucję Kościoła partykularnego w ramach

¹¹ Por. J. D u d z i a k, *Synod diecezjalny, jego struktura i rola w Kościele partykularnym*. CS 16: 1984, s. 58.

¹² F. C o c c o p a l m e r i o, jw. s. 416.

całego *Kodeksu* z 1983 r. Dzisiaj trzeba widzieć kompetencje synodu diecezjalnego w sposób szerszy, to znaczy nie tylko w sektorze prawodawczym, jak to było w historii tej instytucji, ale również w szerokiej działalności pastoralnej, która powinna pozostawać w głębokiej osmozie z działalnością legislacyjną; dla niektórych świadczenie pomocy biskupowi powinno jednak realizować się przede wszystkim w propozycjach o charakterze ustawodawczym.¹³

Ogólnie kan. 460 poprzez swoją precyzyjną instytucję kanoniczną uwydatnia wspólną odpowiedzialność – w sensie moralnym – wszystkich za dobro całej wspólnoty diecezjalnej. W świetle tego co zostało wyżej powiedziane synod diecezjalny powinien reprezentować cały Kościół partykularny, który na swoim zgromadzeniu – *coetus*, manifestuje się i działa. W ten sposób analizowany kanon zwraca uwagę na dwie postawy: uczestnictwa i współodpowiedzialności.¹⁴ Są to dwie zasady fundamentalne, które bazując na magisterium Soboru Watykańskiego, ożywiają aktualnie Kościół Chrystusowy.¹⁵ Każdy synod diecezjalny – według SI – przyczynia się do kształtowania Kościoła partykularnego, dając kontynuację jego specyficznej tradycji liturgicznej, duchowej i kanonicznej, która to nie tylko powinna być odnowiona, ale również uzupełniona w swoich lukach prawnych w połączeniu z nowymi propozycjami pastoralnymi (por. SI I, 3). To wszystko wskazuje na dużą dynamikę synodu diecezjalnego w takim sensie jak go ujmuje KPK.¹⁶

2. Obowiązek zwołania synodu diecezjalnego przez biskupa diecezjalnego oraz sposoby jego przewodniczenia (kann. 461, 462)

Nowy KPK w kan. 461 zmienia ustalenia starego ustawodawstwa, które obligowało biskupa do zwoływania synodu diecezjalnego co dziesięć lat (por. KPK z 1917 r.: kan. 356 § 1) i ustala, aby synod był zwoływany „ilekroć zdaniem biskupa diecezjalnego i po wysłuchaniu rady kapłańskiej, doradzają to okoliczności” Dwie nowości wprowadza kan. 461. Biskup diecezjalny przed zwołaniem synodu diecezjalnego ma obowiązek wysłuchania rady kapłańskiej, której interwencja ma charakter jedynie konsultacyjny i nigdy dla biskupa zobowiązujący, ale według kan. 127 § 1 obowiązek jej wysłuchania decyduje o ważności aktu zwołującego synod diecezjalny. Ponadto za zwołaniem synodu diecezjalnego powinny przemawiać przede wszystkim obiek-

¹³ Por. G. Ghirlanda, *Il sinodo diocesano*, w: *Ius in Vita et in Missione Ecclesiae, Acta Symposii Internationalis Iuris Canonici occurrente X anniversario promulgationis Codicis Iuris Canonici, diebus 19-24 aprilis 1993 in Civitate Vaticana celebranti*, Libreria Editrice Vaticana 1994, s. 587.

¹⁴ G. Spinelli, *Il rapporto di collaborazione dei fedeli della Chiesa particolare con l'assemblea sinodale*, w: *La synodalité la participation au gouvernement dans l'Église. Actes du VII congrès international de Droit canonique Paris, Unesco 21-28 septembre 1990*, „L'année Canonique”, hors série 2: 1992, s. 686.

¹⁵ Tamże s. 688.

¹⁶ Por. E. Sztafrowski, *Podrecznik prawa kanonicznego*, 2, Warszawa 1985, s. 147.

tywne okoliczności (por. SI III, 1). Wśród nich można by wyróżnić okoliczności o charakterze zewnętrznym (synod diecezjalny mógłby się odbyć po soborze powszechnym, synodzie plenarnym lub prowincjalnym, albo też po promulgowaniu nowego kodeksu prawa powszechnego) oraz okoliczności natury wewnętrznej (takie jak zmiana granic diecezji, promocja akcji pastoralnej, poszukiwanie adekwatnej odpowiedzi na sytuacje partykularne i trudne, takie jak błędy natury doktrynalnej lub poważne braki w dyscyplinie kościelnej).

W ten sposób synod diecezjalny pozostaje, według myśli *Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, normalną instytucją dla aktualizowania legislacji Kościoła partykularnego i charakteryzuje się przy tym odpowiednią elastycznością, aby popierać stałą i częstą jego rewizję.¹⁷ Doświadczenie poucza, że zazwyczaj biskup nie zwołuje synodu diecezjalnego w pierwszych latach swoich rządów, kiedy nie zna jeszcze dobrze sytuacji w swojej diecezji; zazwyczaj też, w większości przypadków, przed zwołaniem synodu diecezjalnego stara się przeprowadzić wizytację duszpasterską w całej diecezji.¹⁸ Niewątpliwie taka wizytacja pomaga w zrozumieniu stosowności zwołania synodu diecezjalnego oraz w określeniu argumentów przemawiających za jego zwołaniem (por. SI III, 1).

Następny kanon (462) ustala, że decyzja zwołania synodu diecezjalnego przysługuje jedynie biskupowi diecezjalnemu, nie zaś temu, kto przewodzi wspólnocie diecezjalnej tylko tymczasowo. Naturalnie mogą zwoływać synod diecezjalny wszyscy ci, którzy są przez prawo zrównani z biskupem diecezjalnym: prałat dla prałatury terytorialnej, opat dla opactwa terytorialnego, wikariusz dla wikariatu apostolskiego, prefekt dla prefektury apostolskiej oraz administrator dla administratury apostolskiej erygowanej na stałe (por. kann. 381 § 2, 368).¹⁹

Jeżeli chodzi o przewodniczenie zgromadzeniu to przysługuje ono biskupowi diecezjalnemu, „który jednak może delegować na poszczególne sesje synodu wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego do wypełnienia tego obowiązku” W przypadku delegacji biskup powinien uprzywilejować osoby wyniesione do godności biskupiej: biskupa koadiutora oraz biskupów pomocniczych (por. SI II, 1). Według normy, do biskupa należy przewodniczenie sesjom synodalnym, a zatem wydaje się, że odwołanie się do delegacji powinno mieć odpowiednią motywację.²⁰ Nie są wymienione w kanonie obowiązki tego, który przewodniczy zgromadzeniu synodalnemu. Jego funkcje

¹⁷ ComCan 12: 1980, s. 315.

¹⁸ A. Longhitano, *I sinodi regionali e diocesani: esperienze e prospettive*, w: *La synodalité la participation au gouvernement dans l'Église*, s. 603.

¹⁹ Trzeba również wymienić biskupa polowego, który przewodniczy ordynariatowi polowemu przyrównanemu w prawie do diecezji. Jan Paweł II, *Spirituali militum curae* (21 IV 1986), AAS 78: 1986, s. 482.

²⁰ M. Morgante, *La Chiesa particolare nel Codice di Diritto Canonico*, Milano 1987, s. 201.

natury czysto technicznej mogłyby być określone tak przez regulamin synodu diecezjalnego, jak i przez akt samej delegacji.

3. Uczestnicy synodu diecezjalnego i obowiązek uczestniczenia w sesjach synodalnych (kan. 463, 464)

Uczestnicy, czyli kompozycja synodu diecezjalnego, są określani w kan. 463, który dzieli ich na członków zgromadzenia oraz na tych, którzy mogą uczestniczyć w synodzie diecezjalnym.²¹ Biskup ma obowiązek powołać na synod diecezjalny: biskupa koadiutora oraz biskupów pomocniczych, wikariusza generalnego i wikariuszy biskupich oraz wikariusza sądowego, kanoników kościoła katedralnego, członków rady kapłańskiej, wiernych świeckich wybranych zgodnie z prawem partykularnym, rektora wyższego seminarium diecezjalnego, dziekanów, wybranych prezbiterów oraz niektórych przełożonych instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego.

Wierni świeccy (kan. 463 § 1, 5°), prezbiterzy (§ 1, 8°) oraz przełożeni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego (§ 1, 9°) tworzą razem grupę uczestników synodu przewidzianą przez KPK, ale nie określoną liczbowo; ich liczba pozostaje do określenia przez normy wydane przez biskupa diecezjalnego. Ta grupa osób wybrana przez sam Kościół partykularny daje możliwość dostrzeżenia w zgromadzeniu synodalnym właśnie jego reprezentacji. Instrukcja o synodach diecezjalnych proponuje, aby przy wybieraniu wiernych świeckich kierować się normami zawartymi w kan. 512 § 2: uczestnicy synodu mają wyróżniać się pewną wiarą, dobrymi zwyczajami i roztropnością (por. SI II, 1).

Analizowany kanon nie uwzględnił propozycji dotyczącej obowiązku powołania na synod diecezjalny także dwóch profesorów wyższego seminarium²² oraz wszystkich proboszczów diecezji.²³ W przypadku Kościołów partykularnych o niedużych wymiarach nic nie stoi na przeszkodzie, aby na synod diecezjalny zwołać wszystkich jego kapłanów (por. SI II, 2).

Na synod diecezjalny, jako na ważny moment w życiu Kościoła partykularnego, biskup diecezjalny może zawsze powołać osoby, które jego zdaniem mogą dać kontrybut bogaty i znaczący nie tylko samemu zgromadzeniu, ale w konsekwencji także całemu Kościołowi partykularnemu.²⁴ Na temat tych trzech wymienionych kategorii osób (duchowni, wierni świeccy

²¹ Inne kryterium wyróżnia cztery grupy uczestników synodu diecezjalnego: członkowie wyznaczeni przez prawo kodeksowe, członkowie przewidziani przez normy powszechne ale wybrani według prawa partykularnego, członkowie powołani (wyznaczeni) bezpośrednio przez biskupa diecezjalnego, oraz zaproszeni obserwatorzy.

²² Jeden z konsultorów proponuje dodać oprócz rektora seminarium również dwóch profesorów, ale większość (5 przeciwko 3) nie uważa tego za konieczne. ComCan 12: 1980, s. 317.

²³ ComCan 14: 1982, s. 211.

²⁴ Por. G. Corbellini, *Il sinodo diocesano nel nuovo Codex Iuris Canonici*, Roma 1986, s. 209.

oraz zakonnicy) kodeks nie podaje żadnej dodatkowej informacji, a zatem można wnioskować, iż mogą być zaproszeni na synod diecezjalny również katolicy należący do innych rytów.²⁵

Podsumowując można powiedzieć, że najwyższy kościelny ustawodawca chciał widzieć na synodzie diecezjalnym, poprzez jego uczestników – to jest poprzez członków zgromadzenia diecezjalnego – cały Kościół partykularny w osobach swoich reprezentantów.

Kolejny kan. 464 ustala obowiązek osobistego udziału w synodzie diecezjalnym. Jego członkowie nie mogą wysyłać swoich pełnomocników w przypadku prawnie uzasadnionej przeszkody, natomiast powinni o takiej sytuacji powiadomić biskupa diecezjalnego. Biskup diecezjalny powinien wiedzieć, że w pracach synodu brakuje jednego głosu czy też dorady,²⁶ dlatego też nie traktuje się w takim przypadku o zwykłej nieobecności. Warto wspomnieć, że biskup ma prawo i obowiązek pozbawić swoim dekretem mandatu synodalnego każdego, kto swoimi opiniami będzie oddalał się od doktryny Kościoła lub będzie odrzucał autorytet biskupa, a tym samym szkodził zwołanemu zgromadzeniu Kościoła partykularnego (por. SI II, 5).

Ponadto trzeba pamiętać, że wszyscy członkowie synodu mają obowiązek, według przepisu kodeksowego, złożyć wyznanie wiary według formuły zatwierdzonej przez Stolicę Apostolską (por. kan. 833 – 1°). Prawo liturgiczne precyzuje, że ma ono się odbyć podczas otwarcia synodu diecezjalnego (por. CE 1173). Instrukcja zachęca biskupa, aby wyznanie wiary składane przez członków synodu diecezjalnego stało się dla niego okazją do rozpalenia w nich miłości dla tradycji doktrynalnej i duchowej Kościoła (por. SI IV, 3).

4. Dyskusja podczas synodu diecezjalnego (kan. 465)

KPK nie tylko przewiduje i gwarantuje, ale zdecydowanie faworyzuje dyskusję na synodzie diecezjalnym (por. kan. 465). Naturalnie regulamin synodu powinien określić porządek dyskusji, natomiast do biskupa diecezjalnego należy ustalenie kwestii do wspólnego przedyskutowania i studiowania, które w ten sposób mają przyczynić się do „dobra całej wspólnoty diecezjalnej” (por. kan. 460). W ten sposób członkowie synodu mają możliwość swobodnego przedyskutowania różnych kwestii, zazwyczaj na końcu jest przeprowadzane głosowanie, aby w ten sposób dać każdemu okazję do wyrażenia swojego zdania (por. SI IV, 5).

W KPK brakuje kanonu z ustawodawstwa poprzedniego (por. kan. 360 § 1), traktującego o komisjach przygotowawczych. Dla niektórych kanonistów jest rzeczą dziwną, że definitywny tekst kanonu nic nie mówi na temat wspomnianych komisji, które były przewidziane jeszcze w *Schemacie* z 1977

²⁵ ComCan 14: 1982. s. 210.

²⁶ E. Cappellini, G.G. Sarzi Sartori. *Il sinodo diocesano, storia, normativa, esperienza*. Milano 1994, s. 177.

(kan. 275) i który przewidywał ich powołanie, a dyrektorium *Ecclesiae imago* poświęciło tej kwestii obszerny numer (por. EI 164). Trzeba również podkreślić, że kan. 465 nie czyni żadnego rozróżnienia pomiędzy poszczególnymi sesjami synodalnymi i nie klasyfikuje ich jako zwyczajne i uroczyste. Tę lukę wypełnia instrukcja o synodach diecezjalnych, mówiąc obszernie o komisjach przygotowujących synod diecezjalny, jego fazach i samym przebiegu zgromadzenia (por. SI, III, IV).

Pozostaje do określenia przedmiot dyskusji synodalnej. Kan. 465 określa: „wszystkie zaproponowane tematy powinny być poddane swobodnemu omówieniu przez członków na sesjach synodalnych” Naturalnie należy rozumieć, że jest mowa o tematach dotyczących dobra wspólnoty diecezjalnej i jako takie mogą być natury pastoralnej, dyscyplinarnej, duchowej itd. Kwestie do rozważania mogą być zaproponowane tak przez biskupa, jak i przez członków synodu oraz przez innych; do biskupa jednak należy, aby je zakwalifikować do dyskusji na synodzie.²⁷

5. Biskup diecezjalny – jedyny ustawodawca na synodzie (kan. 466)

Na synodzie diecezjalnym jedynym ustawodawcą jest biskup diecezjalny (por. kan. 466). Zgromadzenie Kościoła partykularnego, jak precyzuje pierwszy kanon o synodzie diecezjalnym (por. kan. 460), ma za zadanie świadczyć pomoc biskupowi diecezjalnemu i jako takie posiada tylko głos doradczy (por. kan. 466). Rządzenie tym Kościołem należy wyłącznie do biskupa diecezjalnego (por. kan. 391 § 1), dlatego „on sam podpisuje deklaracje i dekryty synodalne, które jedynie jego autorytetem mogą być promulgowane” (kan. 466). A zatem synod diecezjalny nie ma żadnej władzy ustawodawczej, która mogłaby bazować na zasadzie większości.²⁸ Naturalnie nie oznacza to, że uczestnicy synodu są bezużyteczni w formułowaniu jego decyzji.²⁹ Przeciwnie, poprzez swój głos doradczy, mogą oni rzeczywiście współpracować w formułowaniu decyzji synodu. W ten sposób biskup-prawodawca nie pozostaje odizolowany od swojej wspólnoty.³⁰ Należy mocno podkreślić fakt, że w ten sposób wypracowane deklaracje czy też dekryty synodalne, które biskup podpisuje i promulguje, są owocem: cierpliwym i szlachetnym, zgromadzenia, które instancja przez instancję je studiowało, rozważało, udoskonalowało, ważąc zasadność i konsekwencje każdej decyzji. W ten sposób działanie wspólnoty Kościoła partykularnego nie umniejsza autorytetu i władzy biskupa diecezjalnego, ale je raczej podtrzymuje i powiększa.³¹

²⁷ M. Morgante, jw. s. 205.

²⁸ Por. ComCan 14: 1980, s. 318.

²⁹ Por. P U r s u, *Il sinodo diocesano*, w: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, Roma 1990, vol. II, s. 408.

³⁰ Tamże.

³¹ Por. J. B e y e r, *De synodo dioecesana*, „Periodica de re canonica” 81: 1992, s. 403.

Równocześnie w ten sposób wyrazi się uczestnictwo i współodpowiedzialność członków synodu diecezjalnego, którzy jako świadkowie życia i prawdy, w perspektywie dobra wspólnego ich Kościoła, angażują się w działalność synodalną.³² Dzisiaj bardzo mocno podkreśla się metodę dialogu: biskup nie może widzieć synodu diecezjalnego jedynie jako środka dla lepszego ukazania swojego autorytetu, przewyciężenia ewentualnych rezystencji i otrzymania publicznej i uroczystej manifestacji posłuszeństwa według starej, dawno już przewyciężonej, maksymy *si non placet vobis, placet nobis*.³³

Wydaje się, że ustawodawca kościelny poprzez kan. 466, sugeruje, że władza ustawodawcza biskupa i głos doradczy synodu diecezjalnego są to dwie rzeczywistości, które nie powinny być nigdy widziane w opozycji do siebie, ale winny być postrzegane w głębokiej osmozie, której ostatecznym celem jest dobro wspólne.

Według kan. 466, ustawodawstwo synodu diecezjalnego może być opublikowane jedynie autorytetem biskupa diecezjalnego. Dlatego decyzje synodalne mają zawierać jedynie podpis biskupa diecezjalnego, a słowa tekstu dokumentów synodalnych tak mają być zredagowane, iż wynikałoby z nich jasno, że biskup diecezjalny jest ich autorem (por. SI V, 3). Tekst nie podpisany przez biskupa nie może być uważany za tekst synodalny (por. tamże).

6. Komunikacja synodu metropolicie i Konferencji Episkopatu (kan. 467)

Kodeks zobowiązuje biskupa diecezjalnego, aby podał do wiadomości metropolicie i Konferencji Episkopatu treść deklaracji i dekretów synodu diecezjalnego. W ten sposób kan. 467 podkreśla komuniję pomiędzy różnymi Kościołami partykularnymi, a także zachęca do wzajemnej współpracy Kościoły tego samego obszaru geograficznego i kulturowego.³⁴ Ta wymiana, bazująca na komunii pasterzy, faworyzuje jedność pomiędzy poszczególnymi Kościołami prowincji kościelnej, regionu czy też kraju. W ten sposób przeciwdziała się, aby partykularne prawo kanoniczne poprzez nieprawidłowy proces inkulturyzacji stawało się zasadniczo różne od prawa innych Kościołów partykularnych, które nadają wymiar powszechny Kościołowi Chrystusa, a poprzez to również jego prawu powszechnemu.³⁵

Z punktu widzenia kanonicznego jest mowa w kanonie tylko o komunikacji: nie traktuje się zatem o poddaniu synodu diecezjalnego pod osąd metropolity czy też Konferencji Episkopatu. Biskup diecezjalny, jak to przy-

³² Por. tamże.

³³ G.B. Varnier. *Il sinodo diocesano nella nuova normativa canonica*, in: *Raccolta di scritti in onore di Pio Fedele*. Perugia 1984, s. 624n.

³⁴ Por. P. Ursu, jw. s. 409.

³⁵ E. Corecco, *Ius universale – Ius particolare*, in: *Ius in Vita et in Missione Ecclesiae*, s. 567.

pomniął Sobór Watykański II, ma w swojej diecezji władzę zwyczajną, własną i bezpośrednią (por. DB 8), czyli może wydawać prawa dla swojego Kościoła partykularnego (por. kan. 381, 391). Komunikacja synodu diecezjalnego ma głęboki wymiar eklesjalny, doświadczenie synodu może posłużyć innym Kościołom partykularnym jako sugestia czy też jako konkretny sposób postępowania. Prowincja kościelna służy właśnie dla promocji wspólnej akcji duszpasterskiej i dla faworyzowania wzajemnych relacji pomiędzy biskupami diecezjalnymi (por. kan. 431 § 1). Z drugiej strony nie można zapominać, że właśnie obowiązkiem metropolity jest czuwać nad właściwym zachowaniem wiary oraz dyscypliny kościelnej w diecezjach jego metropolii (por. kan. 436 § 1, 1°): podanie do jego wiadomości deklaracji synodu diecezjalnego Kościoła sufragalnego staje się w ten sposób naturalnym i bardzo stosownym aktem ułatwiającym ten obowiązek kontroli ze strony metropolity.

Przed ostateczną promulgacją nowego KPK, była przewidziana w schematach z 1977 i 1980 r. komunikacja synodu diecezjalnego *quamprimum* Stolicy Apostolskiej;³⁶ ale później owa propozycja została zawieszona *ex officio*, aby w ten sposób uniknąć nadmiernej centralizacji ze strony Stolicy Apostolskiej.³⁷ Istnieje natomiast możliwość, zgodnie z konstytucją *Pastor bonus*, odniesienia się do Papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Prawnych, aby ta zadecydowała czy prawo partykularne wydane przez prawodawcę niższego od prawodawcy najwyższego jest zgodne z prawem powszechnym Kościoła (por. art. 158).

Nie jest powiedziane w analizowanym kanonie, kiedy biskup diecezjalny powinien poinformować metropolitę i Konferencję Episkopatu o decyzjach swojego synodu, ale wydaje się, że powinno się to odbyć – naturalnie o ile jest to możliwe – przed tym, jak deklaracje i dekrety synodalne zaczną obowiązywać.³⁸

Natomiast dużą nowością wprowadzoną przez instrukcję z 1997 r. jest zaproszenie biskupów do przesłania Stolicy Apostolskiej, tj. Kongregacji ds. Biskupów i Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów, kopii dokumentacji synodalnej dla ich poznania przez centralne instytucje Kościoła (por. SI V, 5).

7. Zawieszenie lub rozwiązanie synodu diecezjalnego (kan. 468)

Ostatni kanon KPK z 1983 r. na temat synodu diecezjalnego daje biskupowi diecezjalnemu prawo, według którego – zgodnie ze swoim roztropnym osądem – może zawiesić lub rozwiązać zgromadzenie. Jest rzeczą zrozumiałą, że racje przemawiające za zawieszeniem lub też za rozwiązaniem synodu

³⁶ ComCan 12: 1980, s. 318.

³⁷ ComCan 14: 1982, s. 212.

³⁸ M. Morgante, jw. s. 207.

diecezjalnego muszą przeważać te, które są za jego kontynuacją. Chociaż sam kan. 468 nic nie mówi na ten temat, to wydaje się jednak, że wypadaloby, aby biskup przed powzięciem decyzji o zawieszeniu lub rozwiązaniu synodu diecezjalnego wysłuchał rady kapłańskiej, mając na uwadze pewną analogię z tym, co jest wymagane dla zwołania synodu diecezjalnego poprzez kan. 461 § 1. Tak też ustala obowiązująca SI (por. IV, 7).

Aby uniknąć takiej sytuacji, jest zawsze sugerowane jak najlepsze przygotowanie synodu diecezjalnego w połączeniu z należytą troską i maksymalną prudence.³⁹

Ponadto kanon ustala przerwanie synodu diecezjalnego – na mocy samego prawa (*ipso iure*) – w przypadku wakansu na stolicy biskupiej (poprzez śmierć biskupa diecezjalnego, przez zrzeczenie przyjęte przez Biskupa Rzymskiego, przeniesienie lub pozbawienia – por. kan. 416), lub w przypadku przeszkody w jej działaniu (kiedy biskup diecezjalny jest całkowicie pozbawiony możliwości wykonywania pasterskiej posługi w diecezji na skutek uwięzienia, usunięcia, wygnania lub niezdatności – por. kan. 412). Kontynuacja synodu diecezjalnego zależy potem od woli tego samego biskupa, kiedy stolica biskupia nie będzie więcej przeszkodzona, albo od woli jego następcy (por. kan. 468 § 2).⁴⁰ Nowy biskup diecezjalny, po rozważeniu sytuacji, pozostaje absolutnie wolny w powzięciu jakiegokolwiek decyzji. Mając jednak na uwadze to wszystko, co zostało przewidziane przez KPK dla zwołania synodu diecezjalnego (por. kan. 461 § 1), również i w tym przypadku należy sugerować, aby wysłuchał on głosu kolegium konsultorów wypełniającego funkcje rady kapłańskiej, która ustaje z chwilą wakansu na stolicy biskupiej (por. kan. 501 § 2).

* * *

Konkludując wypada zauważyć, że synod diecezjalny ukazany jest w KPK jako instytucja oraz jako wydarzenie eklezjalne i wspólnotowe. Jeżeli z jednej strony wyraża eklezjologię komunii Kościoła partykularnego, to z drugiej jest właśnie instrumentem kanonicznym dla jej realizacji. Pod względem technicznym normy kodeksowe dotyczące synodu diecezjalnego zostały dostosowane do wymogów autonomii normatywnej struktur lokalnych⁴¹ oraz jako instrument władzy instytucja otrzymała nowy kontekst teologiczny i kanoniczny.⁴² Można zatem powiedzieć, że synod diecezjalny jest

³⁹ P V P i n t o (ed.). *Commento al Codice di Diritto Canonico*, Roma 1985, s. 273.

⁴⁰ Sformułowanie § 2 w kan. 468 nie jest szczęśliwe w części, w której stwierdza „dopóki nowy biskup diecezjalny... W przypadku przeszkody w działaniu stolicy biskupiej, kiedy przeszkoda zostanie usunięta, będzie ten sam biskup, a nie jego następcą, decydował o kontynuacji synodu lub o jego rozwiązaniu. P U r s u, jw. s. 409.

⁴¹ J.I. A r r i e t a, *Diritto dell'organizzazione ecclesiastica*, Milano 1997, s. 421.

⁴² Por. tamże, s. 422.

jedną z tych instytucji, która w KPK Jana Pawła II otrzymała, dzięki Soborowi Watykańskiemu II, silne wzmocnienie.⁴³

KPK został określony przez najwyższego prawodawcę jako instrument prawny i pastoralny, który zbiera w sposób pewny i bezpieczny owoce Soboru.⁴⁴ Według SI o synodach diecezjalnych, w trosce o wierność nauczaniu soborowemu KPK odnowił również oblicze tej tradycyjnej instytucji Kościoła (por. SI, Wstęp).

II. METODA REALIZACJI SYNODU DIECEZJALNEGO

KPK papieża Jana Pawła II nie podejmuje kwestii sposobu realizacji synodu diecezjalnego. Obowiązująca jednak SI mówi wyraźnie o fazie przygotowawczej synodu diecezjalnego. Podobnie uczy doświadczenie w przeprowadzaniu synodów diecezjalnych, które wskazuje, że trzeba wyróżnić fazę przygotowawczą – wymagającą należytego przygotowania duchowego, duszpasterskiego i techniczno-doktrynalnego – od jego formalnego rozpoczęcia. Instrukcja o synodach diecezjalnych mówi wprost o przygotowaniu duchowym, katechetycznym oraz o rzetelnej informacji na temat synodu (por. SI III). Faza przygotowawcza ma przede wszystkim uświadomić fakt, że cały Kościół partykularny jest powołany do uczestniczenia w synodzie diecezjalnym poprzez osobisty w nim udział i wkład, szczególnie poprzez wspólne poszukiwania i propozycje (por. tamże). Instrukcja mówi również o utworzeniu komisji przygotowawczej, składającej się z wybranych kapłanów i wiernych świeckich; w komisji tej mają znaleźć się, między innymi, eksperci od prawa kanonicznego i liturgii (por. SI III, 1). Zadaniem tej komisji jest służyć pomocą biskupowi w przygotowaniu synodu, w redakcji jego regulaminu, w określeniu tematyki obrad, itp. (por. tamże). Regulamin synodu zatwierdzony przez biskupa służy do sprawnego przeprowadzenia prac synodu diecezjalnego. Instrukcja wylicza cztery zasadnicze funkcje regulaminu, które dotyczą: kompozycji samego synodu diecezjalnego, norm przeprowadzania wyborów uczestników synodu, określenia różnych urzędów na zgromadzeniu synodalnym oraz sposobów postępowania na zgromadzeniach czy też w czasie głosowań synodalnych (por. SI III, 2).

W tym okresie ma być powołany również sekretariat synodu diecezjalnego (por. SI III, 1). Zalecane jest również utworzenie biura prasowego w celu informowania mediów o pracach synodalnych (por. tamże).

⁴³ T. Pieronek, *La dimensione giuridica della comunione nella Chiesa particolare*, w: *Ius in Vita et in Missione Ecclesiae*, s. 397.

⁴⁴ Jan Paweł II, *Ad eos qui renovationis curriculo pro Iudicibus ecclesiasticis apud Pontificiam Universitatem Gregorianam interfuere coram admissos* (5 XII 1981), AAS 74: 1982, s. 225.

Druga faza polega na pogłębieniu tematyk synodalnych i zbiega się z samymi pracami zwołanego zgromadzenia. Synod diecezjalny składa się zasadniczo ze swoich sesji (por. SI IV, 1) i powinien być akompaniowany przez intensywną pracę sensybilizacji jego problemów. Ta sensybilizacja powinna być realizowana na wszystkich poziomach Kościoła partykularnego, z preferencją dla poziomów parafialnych i strefowych lub dekanalnych (normalnie cała praca jest koordynowana przez komisję centralną a także poprzez jej organy peryferyjne). Dialog synodalny całego Kościoła partykularnego powinien rozwijać się poprzez przesyłanie na poziomy parafialne, czyli do organów peryferycznych synodu diecezjalnego, jego dokumentów w celu prowadzenia szerokiej konsultacji; naturalnie wszystko to ma być realizowane przed ostateczną promulgacją deklaracji i dekretów synodalnych.

Ponadto synod diecezjalny ma powołać komisję centralną oraz komisje czy też grupy studyjne i swoje prezydium.

Zasadniczą rolę w przeprowadzaniu synodu diecezjalnego odgrywa zawsze biskup diecezjalny, którego obowiązkiem jest nieustanne czuwanie nad poszczególnymi jego fazami.

Z zamknięciem prac synodu diecezjalnego zgromadzenie, które go tworzyło, oraz komisje synodalne zostają automatycznie rozwiązane.

III. ZGROMADZENIE EPARCHIALNE KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH

Następnie należy poświęcić uwagę zgromadzeniu eparchialnemu: *conventus eparchialis*.⁴⁵ Termin *synodus* w KKKW jest zarezerwowany na określenie zgromadzeń biskupów, w czasie których wykonują oni władzę rządzenia.⁴⁶ Odmienna terminologia: zgromadzenie eparchialne, nie oznacza innej koncepcji teologicznej i prawnej instytucji Kościoła partykularnego w Kościele łańcińskim i w katolickich Kościołach wschodnich.⁴⁷ Trzeba pamiętać, że kanony KKKW pozostają wierne własnej tradycji, Kościoły Wschodu mają bowiem prawo i obowiązek kierowania się swoją własną dyscypliną (por. DKW 3).

Pierwszy kanon o zgromadzeniu eparchialnym wyjaśnia jego rolę w stosunku do biskupa eparchialnego (por. kan. 235). Według KKKW zgromadzenie powinno świadczyć pomoc biskupowi eparchialnemu w tym, co dotyczy specjalnych trosk albo użyteczności eparchii (por. kan. 235). Kanon

⁴⁵ W KKKW pojęcie eparchii (por. kan. 177 § 1) odpowiada pojęciu diecezji w KPK (por. kan. 369).

⁴⁶ J.D. F a r i s, *The Eastern Catholic Churches: Constitution and Governance. According to the Code of Canons of the Eastern Churches*, New York 1992, s. 506.

⁴⁷ D. S a l a c h a s, *L'istituzione ecclesiale dell'Assemblea Eparchiale nel Diritto delle Chiese Orientali*. Apol 1988 no 3-4, s. 863.

wyodrębnia zgromadzenie eparchialne od instytucji synodalnych regulowanych przez KKKW (synod biskupów: por. kan. 46, synod biskupów Kościoła patriarchalnego: por. kan. 102-113; synod biskupów Kościoła arcybiskupstwa większego: por. kan. 153 § 2; synod metropolitalny: por. kan. 133 § 1, 2° oraz synod permanentny: por. kan. 114 § 1).

Zgromadzenie eparchialne zwołuje biskup eparchialny (kan. 236), któremu on sam przewodniczy osobiście lub poprzez osobę do tego przez siebie delegowaną (kan. 237 § 1). Podobnie jak KPK (por. kan. 462 § 1) KKKW nie przewiduje zwołania zgromadzenia przez inne autorytety. Biskup eparchialny zwołuje zgromadzenie swojego Kościoła ilekroć wymaga tego sytuacja, po wysłuchaniu opinii rady kapłańskiej. Wypada przy okazji przypomnieć że, podczas prac komisji dla rewizji *Kodeksu* wschodniego, przewidywano również, iż biskup eparchialny poinformuje możliwie najszybciej patriarchę o zwołaniu zgromadzenia eparchialnego.⁴⁸ Propozycja ta wzbudziła zakłopotanie pomiędzy członkami komisji, którzy ostatecznie wykreślili obowiązek wspomnianej komunikacji. Chciano przede wszystkim podkreślić fakt, że figura biskupa eparchialnego nie może się różnić w tym względzie od figury biskupa diecezjalnego w Kościele łacińskim.⁴⁹ Fakt ten potwierdza nie tyle latynizację prawa wschodniego – jak to niektórzy krytykowali – ale raczej silną tendencję do zachowania wierności konstytucji *Lumen gentium*, gdzie biskup jest przedstawiany jako pasterz, który swoją *sacra potestas* kieruje powierzonym sobie Kościołem partykularnym (por. KK 23). Kodeks nie określa periodiczności zwoływania zgromadzenia eparchialnego; jest ona sugerowana zasadniczo przede wszystkim poprzez okoliczności w Kościele partykularnym. Ponadto kanon ustala, że biskup przewodniczy zgromadzeniu osobiście albo przez osobę delegowaną.

Zgromadzenie eparchialne zależy całkowicie od biskupa eparchialnego, który może je przenieść lub prolongować oraz może je zawiesić lub rozwiązać (por. kan. 237 § 1). Z chwilą wakansu stolicy biskupiej (por. kan. 219) zgromadzenie eparchialne zostaje zawieszona na mocy samego prawa; nowy biskup zdecyduje o jego kontynuacji lub nie (por. kan. 237 § 2).

Wśród uczestników zgromadzenia eparchialnego, wymienionych przez kan. 238, trzeba wyróżnić dwie grupy. Do pierwszej grupy należą: biskup koadiutor i biskupi pomocniczy, protosincello, sincelli,⁵⁰ wikariusz sądowy i ekonom eparchialny, konsultorzy eparchialni, rektor seminarium eparchialnego większego,⁵¹ protopresbiterzy, przynajmniej jeden proboszcz wybrany

⁴⁸ Por. „Nuntia” 23: 1986, s. 51.

⁴⁹ Tamże s. 51n.

⁵⁰ Protosincello i Sincello (por. kann. 245-251) odpowiadają wikariuszowi generalnemu i wikariuszowi biskupiemu w KPK (por. kann. 475-481).

⁵¹ Niektórzy widzieliby jeszcze na zgromadzeniu rektora seminarium mniejszego. instytucji bardzo częstej w eparchijach. Por. D. S a l a c h a s, jw. s. 872. Biskup może go jednak powołać na podstawie kan. 238 § 2.

z każdego okręgu, członkowie rady kapłańskiej i niektórzy delegaci rady duszpasterskiej, niektórzy diakoni wybrani według norm prawa partykularnego, przełożeni monasterów *sui iuris*, a także niektórzy przełożeni wszystkich innych instytutów życia konsekrowanego, naturalnie obecnych na terenie eparchii, wierni świeccy wybrani przez radę duszpasterską, o ile istnieje, w przeciwnym razie w sposób określony przez biskupa eparchialnego. KKKW wyraźnie proporcję pomiędzy liczbą wiernych świeckich a pozostałymi członkami zgromadzenia eparchialnego – ma ona nie przewyższać jego trzeciej części.

Do drugiej grupy uczestników zgromadzenia eparchialnego należą osoby, które – według biskupa eparchialnego – byłoby korzystnie zaprosić. Mogą to być: kapłani, zakonnicy i wierni świeccy, również z innych Kościołów *sui iuris*, obecnych na terytorium eparchii celebrującej swoje zgromadzenie, a zatem również z Kościoła łacińskiego. Biskup eparchialny może im wszystkim udzielić prawa głosu (por. kan. 238 § 2).

Ponadto mogą być zaproszeni na zgromadzenie Kościoła eparchialnego obserwatorzy z Kościołów albo Wspólnot kościelnych niekatolickich (por. kan. 238 § 3). Ich pozycja prawna na zgromadzeniu jest odmienna, nie są jego właściwymi uczestnikami, i jako obserwatorzy nie mają prawa głosu. Ich obecność jest mile widziana dla podkreślenia jedności pomiędzy chrześcijanami różnych wyznań, pośród których zwyczajnie rozwija się codzienna działalność Kościołów wschodnich.

W kolejnym kan. 239 KKKW zaprasza wszystkich uczestników do brania w nim udziału w sposób nienaganny: nikt nie może wysyłać w swoim imieniu na obrady zgromadzenia prokuratora.

Kodeks przewiduje również utworzenie w odpowiednim czasie komisji, których zadaniem byłoby przygotowanie argumentów do rozważania na zgromadzeniu (por. kan. 240 § 2) oraz przygotowanie schematów do dyskusji (por. kan. 240 § 3).

Na zgromadzeniu eparchialnym jedynym ustawodawcą jest biskup eparchialny; to on podpisuje decyzje powzięte na zgromadzeniu, podczas gdy inni mają tylko głos doradczy (por. kan. 241).

Po zakończeniu zgromadzenia, biskup eparchialny jest zobowiązany, według normy kan. 242, do zakomunikowania promulgowanych tekstów deklaracji i dekretów, określonego przez prawo partykularne Kościoła *sui iuris*, autorytetowi kościelnemu (kan. 242).

Dekrety zgromadzenia eparchialnego promulgowane przez biskupa eparchialnego nie wymagają żadnego uznania czy też potwierdzenia. Mimo to zwierzchnik kościelny, któremu dekrety zgromadzenia eparchialnego zostały zakomunikowane, ma obowiązek czuwania nad ich zgodnością doktrynalną i dyscyplinarną (por. kann. 133 § 1, 4°; 159, 4°).

* * *

Chcąc podsumować komentarz do kanonów o synodzie diecezjalnym i zgromadzeniu eparchialnym warto sobie uświadomić, że traktuje się zawsze o tej samej rzeczywistości kościelnej; chociaż z drobnymi różnicami i odzieniami, przede wszystkim natury historycznej, które wynikają z różnych tradycji oraz z różnej wewnętrznej organizacji Kościołów partykularnych na Wschodzie i na Zachodzie.

O ile Sobór Watykański II nie był i nie zamierzał być soborem dyscyplinarnym, jednak bardziej niż inne sobory w historii bezpośrednio i głęboko wpłynął na dyscyplinę kościelną przede wszystkim poprzez swoją eklezjologię, a także poprzez swoje otwarcie na innych i poprzez większy charakter misyjny, duszpasterski i ekumeniczny, który zdecydowanie wpłynął na misję całego Kościoła.⁵²

Bez wątpienia eklezjologia soborowa, a w niej refleksja nad Kościołem partykularnym ze wszystkimi swoimi implikacjami natury teologiczno-prawnej, bardzo jasno się zaznacza w obydwu kodeksach Kościoła, poprzez co dała ona nowy walor i nowe znaczenie tak synodowi diecezjalnemu, jak i zgromadzeniu eparchialnemu w życiu samych Kościołów partykularnych, a także poza nimi. W ten sposób myśl Soboru odnowiła teologiczny obraz tradycyjnej instytucji Kościoła partykularnego.

Widocznym znakiem, który potwierdzałby to spostrzeżenie, jest fakt, że po promulgowaniu KPK w 1983 r. można było zauważyć odbywanie licznych synodów diecezjalnych w Kościele łacińskim. Należy przypuszczać i życzyć, aby to samo nastąpiło również w Kościołach wschodnich.

IL SINODO DIOCESANO NELLA VIGENTE LEGISLAZIONE DELLA CHIESA

Riassunto

L'articolo presenta l'istituzione della Chiesa particolare nell'*odierno Corpus Iuris Canonici* (CIC'83: cann. 460-468, CCEO'90: cann. 235-242), insieme a un semplice commento e una piccola analisi dei canoni. Al commento sono aggiunte anche le novità contenute nell'Istruzione della Santa Sede sui sinodi diocesani (1997). Il testo considera anche l'influsso del Concilio Vaticano II, soprattutto della sua ecclesiologia, alla quale il Codice latino (anche quello orientale) deve sempre riferirsi. L'articolo offre la visione attuale dell'istituzione del sinodo diocesano, la quale si richiama in qualche modo a buona parte della dottrina teologica e canonica della Chiesa.

⁵² V Fagiolo, *Vaticano II e Codex Iuris Canonici*, w: *Teologia e Diritto canonico*, Libreria Editrice Vaticana 1987, s. 37.